

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Etenduskunstide osakond

Tantsukunsti õppekava

Anni Zupping

TANTSUKOMPOSITSIION TANTSUKUNSTI
ESMAKURSUSLASTELE

Tantsuõpetaja kutse lõputöö

Juhendaja: Ele Viskus, MA

Kaitsmisele lubatud

Viljandi 2017

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. KOMPOSITSIOON KUI SEADMINE	4
1.1 Komponentimise läte	5
2. KOMPOSITSIOONI AINE TÜ VKA TANTSUKUNSTI ÕPPEKAVAS	7
2.1 Tantsukompositsioon I TÜ VKA tantsukunsti õppekavas.....	9
3. TANTSUKOMPOSITSIOON KUI ÜLDKOMPOSITSIOON	12
4. KOMPOSITSIOONI AINE KOMPONEERIMINE	14
4.1 Kompositsiooni tundide jaotus.....	16
4.1.1 Grupitunnid	17
4.1.2 Individuaalkohtumised	18
4.1.3 Tagasiside prooviperioodil	18
4.1.4 Tagasiside etendusele ja protsessile	19
5. KOMPOSITSIOONI AINE KOMPONEERIMISE ANALÜÜS	20
5.1 Terviku komponeerimise analüüs	21
5.2 Eneseanalüüs	23
6. MÕTTEID EDASPIDISEKS	24
KOKKUVÕTE	26
KASUTATUD ALLIKAD	27
SUMMARY	28
Lisa 1 Lihtlitsents	29

SISSEJUHATUS

Käesoleva õpetaja lõputöö ajendiks oli viibimine vahetusüliõpilasena Berliini Kunstiülikoolis, õppides tants, koreograafia, kontekst õppekaval. Juba õppekava nimetus reedab, et sealses ülikoolis tegeletakse süvendatult keha ja loomingu asetamisega konteksti. Berliinis kogetu avas mu nägemust loomisprotsessist ning kompositsioonist üldisemalt. Tulles tagasi ning jätkates oma õpinguid Viljandi Kultuuriakadeemias tekkis idee rakendada saadud kogemusi oma õpetaja lõputöös.

Lõputöö kirjaliku osa esimeses peatükis avan kompositsiooni mõistet ning juurdlen komponeerimise üle laiemalt. Teises peatükis avan lugejale kompositsiooni aine toimumise Viljandi Kultuuriakadeemia tantsukunsti õppekavas ning seletan spetsiifilisemalt Tantsukompositsioon I aine sisu. Kolmandas peatükis seletan lahti oma õpetaja lõputöö sisulise ajendi, mida täpsemalt mõtlen Tantsukompositsiooni all. Neljandas peatükis avan oma õpetaja lõputöö praktilise osa ning seletan lahti millega täpsemalt tundides tegelesin. Viies peatükk on praktilise osa tundide analüüs ning toimimine kompositsiooni vaatenurgast lähtuvalt. Pühendan ka alapeatüki eneseanalüüsile ning puudutan seal teemat, mis minule kui õpetajale tundus oluline. Kuuendas peatükis arutlen oma kogemusest lähtuvalt, mis võiks olla tantsukompositsiooni tuleviku perspektiiv Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia tantsukunsti erialal.

1. KOMPOSITSIOON KUI SEADMINE

Mõiste kompositsioon on tuttav juba põhikooli kunstitundidest. Oleme õppinud, et kompositsioon on sel juhul paigas, kui valitseb paigutuslik tasakaal. Nn “healt” kompositsioonilt ei ole midagi ära võtta ega ka juurde panna. Hetk kui üksikosadest saab kandev tervik ning kunstnik saab looduga rahule jääda.

Eesti Keele Instituudi (EKI) võõrsõnade leksikoni järgi tähendab kompositsioon ülesehitust ja kokkuseadet. Kompositsioon kui teose koostisosade süsteem, nende seostatavus tervikuks. Ladina keelne sõna *composito* tähistab otsetõlkes korrastamist ja kokku seadmist. (Võõrsõnade leksikon 2017) See viitab otseselt, et kompositsioonis toimub üksikosade või elementide liitmine, nende ühendamine ühtseks tervikuks, kus kompositsiooni killud on omavahel seostatud ehk loodud erinevate fragmentide vahele suhestumine. Suhe, see on kõigi nähtuste vastastikuse seose moment (Filosoofialeksikon 1985 *sub suhe*) ehk kunstnik on valinud kompositsiooni elemendid ning tegelenud nende omavahelise toimimise ning seostamisega.

Eve Kärner (2006, lk 29) mõtestab mõistet järgmiselt : “Kompositsioon tähendab koostamist, erinevate osade ühendamist tervikuks mingi idee alusel.” Toetudes filosoofialeksikonis seletatule, siis idee on (kr. *idea* – sõna-sõnalt: “see, mis on näha”, kujund) termin, mis tähistab “mõtet”, “tähendust”, “olemust” (1985 *sub idee*). Usun, et idee, kontseptsioon ja mõte omavad kompositsioonis ja loomingus olulist rolli. Kunsti võime kõnetada pealtvaatajat, astuda temaga dialoogi, esitada talle erinevaid vaatenurki – just kompositsiooni alus ehk idee annab selleks võimaluse.

Minu jaoks on kompositsioon loominguline mäng elementide seadmisest tasakaalus tervikuks. Arvan, et kompositsiooni loomine algab mitte millestki, nagu maalikunstnikul on alguses ees puhas lõuend, nii ka komponeerimine saab alguse tühjusest, milles leidub lõpmata võimalusi.

1.1 Komponeerimise läte

Hetk, kus alustatakse uue komponeerimisega, on üheaegselt hirmutav ning põnev. Võimalusi on (peaaegu) lõputult – Leonhard Lapin (2003, lk 10-11) kirjeldab oma kompositsiooniõpikus, et tühjus on kui vaakum, kui väga tihe kogum ainet. See pole sugugi passiivne, õhuta keskkond, vaid väga aktiivne seisund – võimalus kogu universumi tekkeks (Lapin 2003, lk 10). See tühjus kirjeldab väga hästi seda tunnet, mis esimesi hetki oma kompositsiooni luues algajat kunstnikku tabab. Samal ajal loob olukord paradoksaalselt mustmiljon võimalust ning mitte-midagi tunde. Kuidas sellest tühjusest midagi luua? Täielik ahastus—millest alustada? Kuidas otsustada, mis on õige? Kuidas valida? Mis idee mul on? Kust ideed tulevad?

Omast kogemusest lähtuvalt julgen väita, et olles esmakursuslasena esmakordselt koreograafi rollis, ei osanud ma tajuda selle tühjuse imelist potentsiaali. Lapin kirjeldab tühjuse mõistet Buddha õpetuse sõnadega:

“Tühjus on ideaalselt harmooniline, puhas ja määramatu. Ta on piiramatu, asjad on temas vabad, üksteist läbivad. Tühjusel ei ole iga, moraali, ta ei allu seadustele. Ta on analoogne valgusele, mis sisaldab endas kõiki värve, olles ise värvitu. Tühjus pole ese, aga ta sisaldab kõiki esemeid. Ta ei ole ilus ega inetu, ta on ilu ja inetuse sisu. Tühjus on loovuse läte – just siin sünnivad kõik vormid.” (Lapin 2004, lk 15).

Vastupidiselt Lapinile tundsin mina just selle tühjuse passiivset ning mitte-midagi olekut. Vahest käitub liigne vabadus vastupidise reaktsioonina ning ilma paari juhatava juhtnööri ja reeglita, mis aitaks mängu mängida, kaob algaja komponeerija tihedas vaakumis võimalike valikute vahele ära.

Neli aastat hiljem loen Lapini ridu mõnuga, sest olen õppinud usaldama nii ennast kui loomisprotsessi ning mulle meeldib tema mõte, et tühjus on kogu loomeprotsessi alguseks, kõigi võimaluste lätteks. Tühjus on loovuse sünnihetk. (Lapin 2004, lk 7)

Lähtusin oma tantsuõpetaja lõputöö praktilise osa ülesehitamisel järgnevatest küsimustest: Kuidas avada seda tühjuse potentsiaali juba esimesel kursusel õppides? Kas ja kuidas seda protsessi saab toetada kompositsiooni aine? Kuidas on Viljandi Kultuuriakadeemia tantsukunsti üliõpilasi suunatud ja õpetatud seda lätet kasutama?

2. KOMPOSITSIOONI AINE TÜ VKA TANTSUKUNSTI ÕPPEKAVAS

Teostasin oma lõputöö Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia tantsukunsti I kursuse tudengitega. Praktilise osa tegemisel orienteerisin oma töö sisu vastavalt tantsukunsti eriala spetsiifikale ja toimimisele. Siinkohal avan lugejale täpsemalt kompositsiooni aine mahu ja sisulise paiknemise tantsukunsti erialas.

Kompositsiooni aine, täpsemalt tantsukompositsioon, kuulub loovate ja lavastuslike ainete moodulisse. Lisaks on seal moodulis ka improvisatsioon, tantsuanalüüs ning lavastuse struktuur ja toimimine. Kogu moodul moodustab tantsukunsti eriala koguainepunktidest (240 EAP) 30 EAP, millest tantsukompositsioon hõlmab 12 EAP.

Aine jagunemine on nelja õppeaasta lõikes järgmine:

1. Tantsukompositsioon I (3EAP)
 - 1.1. 1. osa : I kursuse kevadsemester (1,5EAP)
 - 1.2. 2. osa : II kursuse sügissemester (1,5EAP)
2. Tantsukompositsioon II (3EAP)
 - 2.1. 1. osa : II kursuse sügissemestri lõpp (1,5EAP)
 - 2.2. 2. osa : II kursuse kevadsemester (1,5EAP)
3. Tantsukompositsioon III (3EAP)
 - 3.1. 1. osa : III kursuse sügissemestri esimene pool (1,5EAP)
 - 3.2. 2. osa: III kursuse sügissemestri lõpp (1,5EAP)

4. Tantsukompositsioon IV (3EAP)
- 4.1. 1. osa : III kursuse kevadsemester (1,5EAP)
- 4.2. 2. osa: IV kursuse sügissemester (1,5EAP)

Jagunemisest joonistub välja, et tantsukunsti tudengid on alates esimese kursuse kevadest kuni neljanda kursuse sügissemestrini seotud erinevate kompositsiooni ülesannetega. (Lisaks on Viljandi Kultuuriakadeemia tantsukunsti erialal võimalus neljanda kursuse kevadel luua koreograafi praktika aine raames täispikk lavastus.) Sisuliselt tähendab see seda, et toimuvad tantsukompositsiooni tunnid ning peaaegu iga kompositsiooni tunni raames on vaja luua ka ülesandest lähtuv tervikteos ehk tuua välja etendus.

Kompositsiooni ülesanded ja tähtajad jaotuvad järgmiselt:

1. Etendus - I kursuse kevadsemester (esimene etendus)
2. Etendus - II kursuse sügissemester (sümfonism)
3. Etendus - II kursuse kevadsemester (soolo)
4. Tantsufilm - III kursuse sügissemester
5. Etendus - III kursuse kevadsemester (minietendus)
6. Etendus - IV kursuse sügissemester (4. kursuse töö 1. kursusele)
7. Täispikk etendus - IV kursuse kevadsemester (vabatahtlik)

Selle töö raames jätkan keskendumist vaid esimese kursuse kompositsiooni ainele ja ülesandele, kuid pidasin vajalikuks avada lugejale tervikpilt, mis täpsemalt nelja õppeaasta jooksu kompositsiooni aine raames toimub.

Tantsukunsti esimese õppeaasta tudengitel tuleb luua kevadsemestri lõpuks oma esimene kompositsioon ehk etendus. Selleks ajaks on nad läbinud lavastuslikest ja loovatest ainetest sügissemestril improvisatsioon I 1. osa ja tantsuanalüüs I 1. osa, kevadsemestril lisanduvad improvisatsioon I 2. osa ja tantsukompositsioon I 1. osa.

Kogu õpitu on selleks hetkeks kogetud läbi liikumise ja keha, sellega improviseerides, analüüsides ja seades. Tudeng ei ole veel jõudnud tegeleda oma liikumiskäekirja kujundamisega, vaid alles õpib ja kogeb, mil viisil etendusloome “seestpoolt” välja näeb, keskendudes eelkõige tantsu ja liikumise tekitamisele ning edasi andmisele.

2.1 Tantsukompositsioon I TÜ VKA tantsukunsti õppekavas

Kuna andsin tunde Tantsukompositsioon I raames, siis toon välja spetsiifilisemalt selle aine eesmärgid, õpiväljundid, sisu kirjelduse ning ülesanded. Samuti analüüsin neid oma tööst lähtuvalt.

Õppeinfosüsteemis (ÕIS) on Tantsukompositsioon I eesmärgid järgmised:

Teadmised tantsukompositsiooni reeglitest, meetoditest ja erinevatest ideelistest väljunditest; oskus teadmisi rakendada praktilistes töödes. Tudengi loomisjulguse ja isiklike töövõtete kujundamiseks sobiva pinnase kujundamine. Loovisiksuseks kasvamine ja individuaalse loovuse rakendamine.

Õpiväljundid:

I Koostab ja vormistab plastilis-rütmilised skulptuurid valitud teemale;

II Teostab ja vormistab muusikalis-plastilise etüüdi vabalt valitud looma (linnu) kujule

III Demonstreerib erinevaid liigutuste leidmise, selekteerimise võimalusi

IV Vormistab rühmatööna arvestuse terviklikuks etenduseks

V Loob kompositsiooniliselt tervikliku tantsunumbri emotsionaalsele märksõnale

VI Teostab viimistlustöö tantsija(te)ga tantsu avalikuks esituseks (repetiitoritöö)

VII Demonstreerib muusika ja valitud temaatika omavahelist sobivust

Sisu lühikirjeldus:

Teoorialoengute ning praktiliste rühma- ja individuaaltundide baasil kujundatakse tudengis oskust rakendada oma loovust ja fantaasiat läbi tantsuliste väljendusvahendite, oskust tantsijaga koostööd teha ja julgust eksperimenteerida; oskust luua kompositsioonireeglitega arvestavaid tantsulisi etüüde, numbreid.

Praktiline ülesanne:

- loob ja õpetab tantsijatele teemakohase etüüdi/kompositsioonilise terviknumbri, mille valikuliselt lavaküpseks viimistleb;
- grupitööna tunnetüüdidest loodud tervik. (Tantsukompositsioon I 2017)

Siinkohal soovin selgitada, et tantsukompositsioon I 1. osa tundides tegelevad tudengid õpiväljunditest lähtuvalt ühise grupilavastuse loomisega. Keskendutakse individuaalselt skulptuuri ja looma (linnu) loomisele ning selle vormistamisele ühtseks numbriks koos grupiga. Teine praktiline ülesanne on esimese etenduse loomine.

Hetkel on tantsukompositsioon I 1. osa aine õpiväljundite ning ülesannete vahel lahknevusi. Õpiväljundid sisaldavad pagasit, et tegeleda grupilavastuse loomise ja komponeerimisega. Teine praktiline ülesanne jääb hetkel sellest tervikust väljapool asuvaks ning vahest liiga abstraktseks, kuna ülesandel puudub kindel kompositsiooniülesande raamistik. Tantsukompositsiooni tundides toimuv on igati loogiline alus grupilavastuse loomisel. Samas jääb esimese etenduse komponeerimine ilma täpsemast ja toetavast alusstruktuurist. On vaid paar reeglit, millega tudeng peab arvestama. Nendeks on: kestvus umbes 5 minutit, laval võib olla tantsijaid 1-3 ja kasutada tohib kolme valguspilti. Kahtlustan, et need reeglid, ilma sisuliste juhatavate juhtnöörideta, võivad tekitada olukorra, kus tudeng ei oska seda loomevabadust enda jaoks tööle rakendada ning oma täit potentsiaali ellu viia.

Selle tantsuõpetaja lõputöö ajendiks oli leida esmased vajalikud tööriistad esimese kursuse tudengile oma esimese etenduse loomiseks. Eesmärk oli luua toetav alusstruktuur VKA

tantsukunsti tudengitele, mis annaks vajaliku (alg)pagasi individuaalseks (etendus)loomeks. Arvan, et esimese töö (ja ka järgnevate kompositsiooni ülesannete) tegemisel on vaja tegeleda (üld)kompositsiooniga. Sellest täpsemalt järgmises peatükis.

3. TANTSUKOMPOSITSIOON KUI ÜLDKOMPOSITSIOON

Õppeaine tantsukompositsioon oma nimetuse poolest juba reedab, et tegeletakse tantsu seadega, liigutuste liitmise, sidumise, ühendamise ja seostamisega. Kuigi see on loogiline ja asjakohane, siis usun, et etenduse kontekstis ei tegele koreograaf üksnes tantsu seadmisega. Tantsu komponeerimine on etendusest vaid üks osa. Tantsukompositsiooni võib pidada üldkompositsiooniks, mis koosneb erinevatest osakompositsioonidest ehk kompositsiooni elementidest.

Patric Pavis (1985, lk 318-324) jagab etenduse kompositsiooni elemendid järgnevalt:

1. stsenograafia (etendusruum, lavaruum, lava ja publiku suhe),
2. valguskujundus,
3. kostüüm, grimm, maskid
4. näitlejate mäng (siinkohal: tantsijate liikumine)
5. muusika, müra, vaikus
6. etenduse rütm
7. loo lugemine lavastuses
8. vaataja

Oma lõputöös keskendusin liikumise loomisele ning valgus- ja helikujundusele etenduskunsti vaatenurgast lähtuvalt. Veidi käsitlesin ka stsenograafiat ja vaatajat ehk publikut. Teiste kompositsiooni elementidega ma ei tegelenud, kuna ei soovinud esmakursuslastel liigselt ülemäärase infoga kuhjata, sest pidin optimeerima neile edastatava info hulga. Usun, et liikumine, valgus ja heli on esmased etenduse elemendid,

mille omavaheline komponeerimine ja ideest lähtuv sidumine loob tervikliku etenduskogemuse. Kuna minu pädevus jääb valguse ja heli osas liiga hõredaks, siis pidasin vajalikuks kaasata kaastudengid akadeemiast - valguskujundajad Karolin Tamme ja Jari Matsi ning helitehnoloog Judith Partsi. Nende kolme kogemus etenduskunstide valdkonnas on piisavalt suur, et anda tantsukunsti esmakursuslastele vajalikke baastadmisi.

4. KOMPOSITSIOONI AINE KOMPONEERIMINE

Kompositsiooni tunde ette valmistades keskendusin järgmistele küsimustele: Mida peaks käsitlema kompositsiooni aine, mis annaks tudengile esimesed tööriistad ja kogemused selles valdkonnas? Millised on baasteadmised, millele iga kompositsiooni ülesande tegemisel (erinevate etenduste ettevalmistamisega) toetuda ning millele üles ehitada loomingulist pagasit (terve nelja õpinguaasta vältel)? Kuidas ja millega inspireerida tundegeid looma?

Leian, et kompositsiooni aine võiks endas sisaldada järgmisi komponente:

- tantsu mõiste analüüs ja avardamine läbi artiklite, arutelude, video näidete.

Tudengid, kes astuvad tantsukunsti erialale, omavad suuremal või vähemal määral kindlat teadmist, mida tants nende jaoks tähendab ning tähistab. Harilikult on nad tegelenud huviharidusliku tantsuõppega. Kõrghariduslik tantsuõpe peaks andma tudengile laia silmaringi valitud erialas. See ei keskendu vaid tantsusammude õppimisele, oluliseks saab kogu tegevuse mõtestamine ning uurimuslik vaade. Arvan, et on väga oluline avada tantsu mõiste ning ilmentada seda tänapäeva kultuuriruumis toimuvate suundadega. Teadmine, mida on tantsukunstis tehtud varem ning mida tehakse tänapäeval, annab tudengile inspiratsiooni ning julgust katsetada uute ning isikupäraste vormidega.

- koreograafilise materjali loomine konkreetsete ülesannete toel

Usun, et oleks vajalik pakkuda tudengile paar (kolm) erinevat, kuid universaalset harjutuslikku tööriista liikumise loomiseks. Eesmärk on saada üle mõttest - milline on järgmine liigutus? Ja pakkuda paar ülesannet, mille raames saab tekitada lõputult erinevaid liikumisjadasid ning mille hulgast valida kõige paremini toimivamad. Tudeng ei ole esimesel kursusel veel jõudnud enda isikliku liikumiskeelt arendada, seega harjutuse kaudu liikumise loomine ning sellega edasi töötamine ehk komponeerimine on heaks baasiks, kuidas materjali loomisele läheneda. Eesmärgiks on pigem kompositsioon kui improvisatsioon.

- liikumisjadade ettenäitamine ja nende analüüs

Kompositsiooni loomine ning komponeerimine on õppest vaid üks osa. Protsessi juurde kuulub ka analüüs ning tagasiside, mida pean aine hädavajalikuks osaks. Mõtestades ja analüüsides tehtut saame teha muudatusi ning loodut täiendada. Olen kindel, et oluline on ka arendada tudengite silma ja tähelepanelikkust, oskust märgata, mis toimib ja mis mitte. Samuti mõelda erinevaid lahendusi, kuidas tervik paremini töötaks. Leian, et analüüs ja tagasiside on protsessi osa, mitte ainult valmis etendusele järgnev formaat.

- oma liikumisjada teistele õpetamine ning selle seadmine

Usun, et on oluline pakkuda tudengile võimalust katsetada oma ideid teiste tantsijate peal ning seada liikumine vastavalt oma nägemusele. Tantsukunsti eriala lõpetaja omandab tantsuõpetaja kutse, mille üks olulisimaid oskusi on võime anda edasi oma ideid. Komponeerimises ja loomingus on samuti väga vajalik oma mõtteid teistele edastada ning oma visioon tantsijatele selgeks teha. Meie kooli tantsutudengid on seda võimekamad, mida erinevamaid õpetamis- ja loomiskogemusi ta saab.

- algteadmisi valguse ja heli toimimisest etendusruumis

Sooviksin anda esmased teadmised teistest kompositsiooni elementidest, tutvustada tudengitele valgus- ja helikunstniku töömeetodeid. Samuti leian, et meie akadeemia etenduskunste osakond annab võimaluse tudengitel juba kooli ajal omandada oskus ja julgus teha koostööd valgus- ja helikunstnikuga ning õppida esmast erialadest lähtuvat sõnavara, mis hõlbustab üksteisest aru saamist. Tantsukunsti eriala tudengi trumbiks on oskus näha ning luua kompositsiooni elementidest moodustuvat tervikut. See tekib nelja õppeaasta jooksul koostöös teiste erialade esindajatega ning annab edaspidiseks hindamatu kogemuse.

Nendest ideedest lähtuvalt koostasın oma kompositsiooni praktiliste tundide sisu. Kuna tegelesin esimese kursuse tudengite ettevalmistamisega oma esimese etenduse loomiseks ning ülesandest lähtuvalt on tegu individuaaltöoga, siis minu lõputöö tööprotsess sisaldas lisaks gruppitundidele ka töötamist igapähega eraldi. Seletan tööprotsessi täpsemalt lahti järgmises peatükis.

4.1 Kompositsiooni tundide jaotus

Jagasin tunnid järgmiselt:

1. Grupitunnid
2. Individuaalkohtumised
3. Tagasiside prooviperioodil
4. Tagasiside etendusele ning protsessile

Grupitundidega alustasin 2016. aasta septembri keskpaigas ja lõpetasin sama aasta novembri alguses. Kokku oli 10 kohtumist. Tund kestis harilikult 1,5-2h. Lõputöö mahtu

arvestades jaotasin kaks kolmandikku tundidest grupitundidele ning üks kolmandik jäi individuaalkohtumistele ning tagasisidele. Sellest tulenevalt keskendun ka kirjatöös suurema mahuliselt grupitundides tehtu avamisele.

4.1.1 Grupitunnid

Esimesel kohtumisel tegelesime tantsu mõiste teemaga. Lugesime Heili Einasto artiklit “Tants – teatriharu või kunstiliik?” ning mõtestasime tantsu mõistet läbi tudengite pilgu ning rikastasime seda Einasto artikli näitel. Teisel kohtumisel vaatasime video näiteid erinevatest tantsu vormidest ning laiendasime läbi selle tantsu mõistet veelgi. Kolmandal kohtumisel tuli mängu keha ja liikumine. Valmistasin ette kaks vastandlikku tööriista liikumise loomiseks. Üheks oli mälestuste tööriist, kus iga tudeng valis ühe mälestuse ning proovis seda kehaliselt uuesti läbi elada ning lõpuks selle sama materjali „puhastades“ luua terviklik jada. Sellele vastandus teine tööriist, mis tegeles vormi mängudega. Võtsin kaasa erinevaid pilte, fotosid inimfiguuridest ja poosidest. Ülesanne oli kasutada 5 erinevat pilti ning need omale meelepärasesse järjekorda seada ning liikumisjadaks ühendada. Valisin taotuslikult kaks erinevat tööriista, üks töötab seepoolse ja teine väliskeskkonnast lähtuva impulsina. Neljandal tunnil moodustasime grupid ning igäüks liikus eelnevas tunnis loodud jada kasutades. Grupiülesanne oli paigutada ning suhestada grupi siseselt erinevad jasad ühtseks tervikuks. Analüüsisime ja katsetasime erinevaid võtteid kompositsiooni täiustamiseks.

Viiendal kohtumisel toimus Karolini ja Jariga valgustund, kus käisime läbi tantsutudengile vajaliku valguskujunduse sõnavara ning tegelesime visuaalselt valguse eri suundade toimimisega lavaruumis ning selgitasime, mida üks või teine suund kehaga laval teeb. Kuues tund oli nn kontrollpunktiks. Olime grupitundidega poole peal ning tegime tagasisivaate tehtule. Korraks peatusime veelkord tantsu mõistel ning täiendasime seda uute mõtete ja seostega. Seitsmes kohtumine oli heli tund, kus Judith rääkis erinevatest heli kasutamise võimalustest etenduse kontekstis ning ilmetas neid erinevate tantsulavastuste näidetega.

Kaheksandal kohtumisel jõudsimel tagasi keha ja liikumise juurde. Andsin omalt poolt veel ühe tööriista, millega liikumist luua. Selleks oli harjumused. Seletasin, et igapäevased liigutused, trajektoorid, meie isikupärased harjumused on väga heaks materjaliks, millelt liikumist luua. Tegelesime jällegi grupitööna ühtse kompositsiooni loomisena ning neile sobiva valguspildi sobitamisega idee tasandil. Mõtestasime ka publiku paiknemist ning sellest tulenevalt kompositsiooni asetust ruumis. Üheksas tund oli pühendatud oma jada teistele õpetamisele ning lavaruumi seadmisele. Viimases, kümnendas tunnis võtsime tehtud protsessi kokku ning rääkisime, kuidas edasine töö toimuma hakkab.

Enne jõule korraldasin ka ühise kohtumise tantsukunsti, valguskujundajate ja helitehnoloogide esmakursuslastele. Idee oli teha omavahel tuttavaks potentsiaalsed koostööpartnerid.

4.1.2 Individuaalkohtumised

Pärast grupitundide toimumist kohtusin iga tudengiga eraldi, et arutada ning tegeleda etenduse loomisega idee tasandil. Harilikult oli tudengil selleks hetkeks tekkinud kindlam suund, mõte, idee, mida koos lahti harutada. Tavaliselt tekkis olukord, kus kindel suund ja huvi oma ideega tegeleda oli olemas, kuid ei osatud tegeleda mõtte arendamisega ning selle kasutamisega etenduse kontekstis. Tudengitel oli mõtteid, kuid puudus kogemus, kuidas ideedest lähtuvalt lavastama hakata. Siinkohal nägin võimalust pakkuda omalt poolt erinevaid meetodeid ning võimalusi, kuidas edasi töötada. Pidasin oluliseks selgitada idee arenduse vajalikkust, lugeda ja uurida valitud teema kohta süvitsi, mis omakorda tekitab võimalikke uusi aspekte, mida etenduse kontekstis ära kasutada. Samuti on sellised idee tasandil arutlemised heaks võimaluseks võimalikest lahendusteks fantaseerimiseks, mis ärgitavad loovalt ning mänguliselt ülesandele lähenemist.

4.1.3 Tagasiside prooviperioodil

Järgmine kohtumine oli proovisaalis, kus sain kolmanda osapoolena peegeldada tehtud tööd. Prooviperioodil tagasiside andmine ning koos arutamine aitab tudengil oma

kompositsiooni terviklikumaks muuta. Kolmanda ja kogenuma osapoolena on minu pilk tudengi loomingule värskem, sest näen tehtut esimest korda. See annab võimaluse tegeleda kitsaskohtadega, mis tudengil endal võib-olla märkamata jääb, sest tema tähelepanu ning silm on juba töö käigus tehtuga liigselt harjunud. Samuti saan omalt poolt soovitada või pakkuda välja paar erinevat lahendust ühele või teisele etenduse aspektile. Katsetades läbi erinevaid variante, saab tudeng otsustada, milline tema kompositsioonis paremini töötab. Erinevate lahenduste läbi mängimine innustab tudengit ka edaspidi olema oma loomingus otsiv ning mitte leppima esimese võimaliku variandiga. Samuti treenib see koreograafi silma ning annab oma valikutele kindluse.

4.1.4 Tagasiside etendusele ja protsessile

Esietendusele järgnev tagasiside ring ehk *artist talk* koos publikuga on väga tänuväärne formaat ning seda ka ülikooli kontekstis. Nagu eelnevalt mainisin, siis pean kompositsiooni aine üheks (peaaegu kõige) olulisemaks osaks tagasisidet tehtud tööle. Etendusjärgne tagasiside ning vastukaja laiendab veelgi algaja tantsukomponeerija vaateid loodule, töötades näpunäidetena edaspidises loomingus. Samuti saab sellises formaadis noor kunstnik enda mõtteid ning loomingut lahti seletada, mõtestades see läbi ka iseendale oma tööprotsessi kulgu ning tehtud valikuid. Kooli kontekstis läbib iga tantsutudeng korduvalt etenduse loomise protsessi. Kuuldes teiste tudengite vaateid loomeprotsessile ning erinevatele lähenemisenurkadele, avardab seegi omakorda tudengite silmaringi ning innustab hilisemas töös katsetama endale vähetuntud meetodeid ja võtteid. Etendusjärgne tagasiside seob kogu kompositsiooniprotsessi ühtseks tervikuks.

5. KOMPOSITSIOONI AINE KOMPONEERIMISE ANALÜÜS

Analüüsin tehtut oma töö teemast lähtuvalt – kas minu tantsuõpetaja lõputöö praktiline osa moodustas minu valitud vahenditest kokku tervikkompositsiooni? Kas erinevad elemendid olid omavahel seostatud ning toetasid üksteist?

Lõputöö komponeerimist alustades keskendusin spetsiifiliselt Kultuuriakadeemia tantsukunsti erialale ning sealsele tantsukompositsiooni ainele. Minu esimene juhtnõor oli Tantsukompositsioon I praktiline ülesanne ning sellele toetava ja sissejuhatava raamistiku loomine.

Minu suureks eeliseks nende tundide komponeerimisel oli minu eelnev kogemus samal erialal õppides. Olen isiklikult käinud sama raja läbi ning oskan tänu sellele mõtestada ja analüüsida tantsukompositsiooni aine arengupotentsiaali ning tähtsust kogu nelja õppeaasta vältel. Minu inspiratsiooniks oli kogetud õppeprotsess Viljandi Kultuuriakadeemias ning pool aastat vahetusüliõpilasena õpingud Berliini Kunstiülikoolis tants, koreograafia, kontekst õppekaval.

5.1 Terviku komponeerimise analüüs

Andsin endale aru esimesest tunnist alates (arvestades selle lõputöö mahtu), et mul tuleb olla võimalikult kompaktne, selekteerides välja kindel teadmistepagas, mida esimese kursuse tudeng vajab. Samal ajal püüdsin anda üliõpilasele tööriistad, mis oleksid võimalikult universaalsed ja töötaksid igas hetkes. Pooldan õpetamismeetodina õpilasele vahendi andmist ja sellega töötamise õpetamist, mitte ainuvõimalike lahenduste propageerimist. Vahendit saab kasutada korduvalt, faktiteadmine jääb ühekordseks soorituseks.

Peaaegu kolmveerand aastat tagasi ette valmistatud kompositsiooni aine sisu ning selle läbi katsetamine tantsukunsti I kursuse peal, annab piisava ajaskaala, et tehtut analüüsida. Usun tänaseni, et mõte alustada tudengitega mitte tantsusaalis liikudes, vaid klassiruumis tantsu üle filosoferides ja seda mõistet avades, kandis enda eesmärgi. Samal ajal toimusid paralleelselt tantsuanalüüsi tunnid, kus sarnane tantsu konteksti avamine ning mõtestamine tänase kultuuriruumiga, tekitab tudengile õppeainete vahele ühenduslülid ning loob terviklikuma pildi. Usun, et täna sel päeval üliõpilase silmaringi avamine läbi risoomse mõtlemise loob temast iseseisva ja mõtleva inimese. Tudengitelt esimese tunni lõpus küsides, et mida nemad antud ainelt ootavad, sain vastuseks, et nad soovivad õppida teisi võimalusi, kuidas liikumist luua ning harjumuspärastest mõttemustritest ja valikute võimalustest välja astuda. Olin siiral rõõmus, et noored tahavad end juba esimesel kursusel avada uuele ning tegeleda enda arendamisega. Minu eesmärgid kattusid tudengite ootustega.

Valgus- ja helitunni elemendid seostusid ülejäänud sisuelementidega toetavalt ning põimisid tudengi jaoks nii valguse kui heli täisväärtuslikuks osapooliks etenduskontekstist lähtuvalt. Valguse ja heli tunni toimumine grupitundide keskosas andis võimaluse ka teistes grupitundides nende peale mõtlemise ning idee tasandil kaasamise. Samuti oskas üliõpilane edaspidi etendusi vaatamas käies märgata valguse ja heli kasutust ning seda analüüsida.

Pean lisaks valgus ja heli osale ka viimase grupitunnina toimunud tantsukunsti, helitehnoloogide ja valguskujundajate kohtumist üheks siduvaks elemendiks. Tudengid said üksteisega tuttavaks ning idee tasandil fantaseerida võimalikest koostöö variantidest. Tantsukunsti eriala tudengid näevad vajadust kaasata oma loomeprotsessi valguskujundaja ning vahel ka helitehnoloogi. Koostöö valguskujundajatega on vormunud tänaseks päevaks igati loogiliseks ja toimivaks ka valguskujundajate endi poolt vaadatuna. Helitehnoloogia on Viljandi Kultuuriakadeemia erialadest üks noorimaid ning selle tõttu ei ole koostöö helitehnoloogi ja tantsukunsti üliõpilase vahel veel nii palju hoogu kogunud. Sellel kohtumisel selgitasin omalt poolt tantsukunsti tudengite valmidus palju tihedamaks koostööks ka helitehnoloogide ja muusikutega. Loodan, et mõlemapoolne arendav koostöö võimalus saab sama harjumuspäraseks etenduse loomisel, kui seda on tänasel päeval valguskujundaja kasutamine.

Kui grupitundides tegelesin ülesannete kui elementide ühtseks tervikkompositsiooniks sidumisega, siis individuaaltunnid, tagasiside prooviperioodile, protsessile ning etendusele paigutuvad tervikusse kui töö detailidega. Etenduse komponeerimine oli ülesandest lähtuvalt individuaalne töö ning sellest olenevalt on vajalik personaalne lähenemine. Selleks hetkeks oli paika loksunud kompositsiooni elemendid ning nende omavaheline suhe. Edasine vajab tähelepanu koondamist isikupäraste detailide välja mängimisele ning nende sügavuse ja kaalukuse arendamisele.

Tagant järele saan öelda, et mõnda aspekti ei saagi tudengile õpetada. Kogemus ja vilumus tuleb ajaga ning sealt õpitu ei saagi olla kellegi teise pealt spikerdatud. Sama moodi arenesin ka mina õpetajana. Analüüsin järgmises alapeatükis end kui kompositsiooni aine õpetajat.

5.2 Eneseanalüüs

Tundsin kompositsiooni ainet õpetades sellest aimest tulenevaid pedagoogilisi kitsaskohti. Selle all pean ma silmas just individuaalkohtumistel ning prooviperioodil tagasiside andmisel tekkivaid olukordi.

Kompositsiooni aine õpetaja võiks olla minu nägemuse järgi nii inspireeriv kui toetav. Samal ajal pakkuma ja avama omalt poolt erinevaid valikuid, kui ka jätma tudengile vabaduse ja otsustusevõimaluse.

Leidsin end tagasisidet andes kalkuleerivalt mõtlemas, millal toimib veel tudengi toetav abistamine ning uute ideede pakkumine ning kus asub piir, millest edasi pöördub kogu protsess tudengi töö ära tegemises. See on huvitav „noateral“ kõndimine, mis on igas protsessis ning iga tudengiga erinev. Töö ära tegemise all pean silmas seda, et pean oluliseks, et tudengile jääks igal hetkel vabadus ja vastutus oma loomeprotsessi ja valikute ees, samas juhendaja toetav ja inspireeriv tugi.

6. MÕTTEID EDASPIDISEKS

Oma tantsuõpetaja lõputöö kogemusest soovin välja pakkuda paar tantsukompositsiooni aine tuleviku perspektiivi. Usun, et minu tundide sisu võiks jaguneda pikemale ajaühikule (ühe semestri asemel kahele semestrile), kus jääks aega tegeleda mõne aspektiga pikemalt ning tuua veel sisse uusi elemente.

Tunnen, et alustuseks vajab tudeng tantsukompositsiooni aines tantsukunsti konteksti tundma õppimist ning selles valdkonnas silmaringi laiendamist. Esimesel poolaastal võiks tegeleda etendusruumi ja seal toimivate etenduskunsti elementide tundmaõppimise ja sõnavara omandamisega. Veel enne keha ja liikumise juurde asumist oleks asjakohane mäng. Loominguline ja fantaasiarikas komponeerimine ning mitte ainult etenduskunstide valdkonda kuuluvate elementidega. Kompositsioon oma igas vormis ja elemendis. Arvan, et seesugune veidi ringiga lähenemine soodustaks ka tantsukompositsioonis uute ideede katsetamist ning kasutamist. Risoomne mõtlemine ja õppimine kanduks ka kompositsiooni tundi.

Aasta teise poolde jääks spetsiifiliselt keha ja liikumise komponeerimine ning seostamine juba eelnevalt õpitud kompositsiooni elementidega. Kindlasti ei tohiks puududa jadade loomine, nende analüüs ja „toimivamaks“ muutmine. Samuti pean oluliseks valmis jadade paigutamist ja seadmist lavaruumi ning selle õpetamist tantsijatele.

Leian, et kompositsiooni aine, paigutatuna tänapäeva konteksti, omab endas perspektiivi olla kaasaegse lähenemise ja uute paradigmade loomise allikas. Komponeerimine võimaldab leida ja avastada uusi võimalusi, kuidas kasutada ära tühjuse piiramatut potentsiaali. Usun, et võti selle saavutamiseks leidub oskuses mõtestada ja küsida, arutada ja vajadusel muuta oma perspektiivi ning olla ikka ja jälle mänguline.

KOKKUVÕTE

Käesolevas õpetaja lõputöös tegelesin tantsukompositsiooni aine mõtestamisega lähtudes esimese kursuse tantsukompositsiooni ülesandest. Mind huvitas, et millised on esmased vajalikud tööriistad esimese kursuse tudengil oma esimese etendusel loomiseks? Milline on toetav alusstruktuur, mis annaks vajaliku (alg)pagasi individuaalseks etendusloomeks?

Usun, et esmased vajalikud tööriistad, mida esimese kursuse tudeng vajab, on tantsu mõiste avardamine ning kaasaegse tantsukunsti asetamine tänapäeva kultuurikonteksti. Tudeng vajab oma esimese etenduse loomiseks teadmisi mitte ainult liikumise loomisest, vaid ka etendusruumi toimimisest ning etenduse moodustavate elementide töömehhanismidest, et luua kandev tervik. Samuti on vaja tudengil katsetada ja uurida tööprotsessi käigus enda jaoks toimivamad komponeerimise võimalused.

KASUTATUD ALLIKAD

Eesti Keele Instituut (EKI). 2017. Võõrsõnade leksikon. <http://www.eki.ee/dict/vsl/> (02.05.2017)

Filosoofia leksikon. 1985. Tallinn: Eesti Raamat.

Kärner, E. 2006. Kompositsiooniõpik. Tallinn: TEA Kirjastus.

Lapin, L. 2003. Tühjus/ Void. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia kompositsiooni ja värviõpetuse õppetool.

Lapin, L. 2004. Tühjus ja ruum II/ Void and Space II. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia kompositsiooni ja värviõpetuse õppetool.

Pavis, P. 1985. Questions sur un questionnaire pour une analyse de spectacles. Presses universitaires de Lille.

ÕIS. 2017. Õppeaine Tantsukompositsioon I. <https://www.is.ut.ee> (09.05.2017)

SUMMARY

In this dance teacher thesis I dealt with the subject of dance composition, originated from the task of dance composition for the first year students in dance department in Viljandi Culture Academy. I was interested about the questions: which are the first tools that the student will need, when she/he is about to start to create his/her first solo performance as a choreographer? What is the base knowledge, that student would need for this task?

I believe that student will benefit from the larger sight from the concept called „dance“. Next to that it is important to know the place for the art of dance in our modern society. Student needs to know the basics from the art of movement, but not to forget that there are other components (light, sound, etc), what together makes the performance whole. And of course student needs to have time to practise and experiment with the learned knowledge.

Lisa 1 Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Anni Zupping

(sünnikuupäev: 15.06.1990)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
TANTSUKOMPOSITSIION TANTSUKUNSTI ESMAKURSUSLASTELE,

mille juhendaja on Ele Viskus,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 25.05.2017.